

Sygn. akt *IV U 1208/14*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 listopada 2014 r.

Sąd Okręgowy w Rzeszowie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSO Ewa Preneta - Ambicka

Protokolant: st. sekr. sądowy Agnieszka Sarama

po rozpoznaniu w dniu 26 listopada 2014 r. w Rzeszowie

sprawy z wniosku (...)w P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w J.

przy udziale zainteresowanego H. K.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek odwołania (...)w P.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w J.

z dnia 26.03.2014r. znak (...)

I. zmienia zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w J. z dnia 26.03.2014r , znak: (...) w ten sposób, że stwierdza, że wnioskodawca (...)w P. nie jest zobowiązany do zwrotu nienależnie wypłaconych świadczeń rentowych za okres 16 kwietnia 1997r. do 28 luty 2011r. i nie ma obowiązku zapłaty odsetek za okres od 6 stycznia 1999r. do 26 marca 2014r. w kwocie (...)zł ((...)) i jest zobowiązany do zwrotu nienależnie wypłaconych świadczeń rentowych za okres od 1 marca 2011r. do 28 luty 2014r. z ustawowymi odsetkami od dnia 28 marca 2014r.,

II. w pozostałej części oddala odwołanie,

III. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w J. na rzecz wnioskodawcy (...)w P. kwotę 60 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sygn. akt IV U 1208/14

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 26 listopada 2014 roku

Decyzją z dnia 26 marca 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. powołując się na przepis ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227, z późn. zm. oraz art 84 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585, z późn. zm.) - zobowiązał wnioskodawcę (...)w P. do zwrotu nienależnie pobranych przez H. K. świadczeń za okres od dnia 16 kwietnia 1997 r. do dnia 28 luty 2014 r. - w kwocie (...)złoty, wraz z odsetkami za okres od dnia 6 stycznia 1999 r. do dnia wydania decyzji, tj. do 26 marca 2014 r. - w kwocie

(...)złoty. Organ rentowy wyjaśnił, że nienależnie pobrane świadczenie powstało w związku z osiągnięciem przez ubezpieczoną zawyżonego świadczenia z powodu nie wykazania w świadectwie pracy okresu przebywania na urlopie wychowawczym.

Wnioskodawca (...)w P. reprezentowana przez pełnomocnika w osobie radcy prawnego złożyła odwołanie od wymienionej wyżej decyzji, zaskarżając ją w całości. Zaskarżonemu rozstrzygnięciu wydanemu przez organ rentowy zarzuciła naruszenie przepisu art. 84 ustęp 6 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez jego błędną wykładnię skutkującą naliczeniem odsetek za okres poprzedzający wydanie decyzji o zwrocie nienależnie pobranego świadczenia, podczas gdy odsetki należą się od daty doręczenia decyzji lub daty zapłaty wynikającej z tej decyzji i wniosła o zmianę zaskarżonej decyzji poprzez uchylene obowiązku zapłaty wskazanych w decyzji kwot i zasądzenie od organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na odwołanie Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. domagał się jego oddalenia. W uzasadnieniu swego stanowiska wskazał, iż wnioskodawca (...)w P. nie wykazał w świadectwie pracy H. K. jej urlopu wychowawczego co spowodowało, iż doszło do wypłaty świadczenia nienależnego H. K. z winy wnioskodawcy .

Do udziału w sprawie w charakterze strony zainteresowanej wezwana została H. K..

Sąd ustalił i zważył, co następuje:

Decyzją z dnia 25 czerwca 1997 r. organ przyznał H. K. prawo do renty inwalidzkiej od dnia 1 lipca 1997 r.. Decyzją z dnia 21 lutego 2014 r. organ rentowy wobec ujawnienia nowych okoliczności związanych z przedstawionymi przez wnioskodawcę dokumentami dotyczącymi korzystania przez nią z urlopu wychowawczego ustalił na nowo wysokość renty uprawnionej od dnia 1 marca 2014 r., zaś zaskarżoną decyzją z dnia 26 marca 2014 r. doręczoną wnioskodawcy w dniu 28 marca 2014 r. dokonał stwierdzenia nadpłaty z przyczyn zaistniałych po stronie świadczeniobiorcy.

(dowód: dokumentacja w aktach ZUS)

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o powołane dowody, których wiarygodność nie była przez strony kwestionowana, a które sporządzone zostały przez uprawnione podmioty w zakresie służących im kompetencji.

Stan faktyczny pomiędzy stronami nie podlega sporowi.

Odwołanie złożone przez (...)w P. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jest skuteczne o ile wskazuje na konieczność jej zmiany w zasadniczej części.

Zgodnie z treścią art. 138 ust.1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 grudnia 1998 r. (tekst jednolity Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227), osoba, która pobrała nienależnie świadczenia zobowiązana jest do ich zwrotu. Jak wynika z cytowanego przepisu art.138 ustawodawca wyróżnia dwie kategorie nienależnych świadczeń tj. takie, które są nienależnie wypłacane i takie, które są nienależnie przyznane, przy czym każda z tych kategorii ma właściwe sobie przesłanki przesądzające o „nienależności” świadczenia. Analiza treści art.138 wskazuje, iż punkcie 1 zostały zdefiniowane te świadczenia nienależne, które zostały prawidłowo przyznane i dopiero w toku ich wypłacania zaszły okoliczności powodujące ustanie prawa do świadczeń lub wstrzymanie ich wypłaty, przy czym osoba pobierająca świadczenie musi być pouczona o braku prawa do ich pobierania. Natomiast ustęp 2 w/w przepisu definiujący świadczenie przyznane, jako świadczenie nienależne uzasadnia taką kwalifikację od tego by świadczenie zostało przyznane na podstawie nieprawdziwych zeznań, fałszywych dokumentów lub świadomego wprowadzenia w błąd organu przez osobę pobierającą świadczenie.

Treść art. 138 ust. 1- 2 i ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach stanowi niemal dosłowne powtórzenie art. 84 ust. 1-3 wcześniejszej ustawy systemowej z dnia 17 października 1998 r. I tak cytowany wyżej art. 138 ust. 1 ustawy emerytalnej stanowi, że osoba, która nienależnie pobrała świadczenia (uregulowane w tej ustawie), jest obowiązana do ich zwrotu, natomiast art. 84 ust. 1 ustawy systemowej przewiduje, że osoba, która pobrała nienależnie świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest zobowiązana do ich zwrotu, dodając jedynie- wraz z odsetkami, w wysokości i na

zasadach określonych przepisami prawa cywilnego, z uwzględnieniem ust. 11, który wyklucza naliczenie odsetek w przypadku, gdy osoba pobierając świadczenia zawiadomiła organ rentowy o okolicznościach powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty, a mimo to świadczenia były wypłacane. W konsekwencji pomiędzy porównywanymi przepisami występuje tylko taka relacja *lex specialis* (art. 138 ustawy emerytalnej) do *lex generalis* (art. 83 ustawy systemowej), że w zakresie nieunormowanym w tym pierwszym przepisie znajdują uzupełniające zastosowanie systemowe zasady dotyczące zwrotu nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczeń społecznych uregulowane w ustawie systemowej (art. 1 tej ustawy), np. dotyczące okresu przedawnienia należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń, ich umownego rozkładania na raty i ratałnych spłat, odraczania płatności, czy wymierzania należnych odsetek.

Nie podlega kwestii, że trzyletni okres, o którym mowa w art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej, nie jest okresem przedawnienia należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń. Należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczeń społecznych formalnie nie przedawniają się gdyż przepisy materialnego prawa ubezpieczeń społecznych nie posługują się formułą przedawnienia "roszczeń" do tych świadczeń, tyle, że należnych świadczeń nie wypłaca się wcześniej niż od miesiąca zgłoszenia prawem wymaganego wniosku (art. 116 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach), choćby wcześniej mogłyby być ustalone, jako przysługujące z mocy prawa. Innymi słowy, czy roszczenia te mogą być skutecznie dochodzone za okres wsteczny i za jaki. Organ rentowy nie wydaje decyzji deklaratorywnie ustalających wielkość nienależnie pobranych świadczeń, ale decyzje zobowiązujące do zwrotu kwoty nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczeń społecznych, w ograniczonej do 12 miesięcy lub do 3 lat maksymalnej wielkości żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń. Tego typu decyzje kształtują, a nie ustalają obowiązek zwrotu nienależnie pobranych świadczeń. Żądanie zwrotu nienależnie pobranych świadczeń wymaga zawsze wydania decyzji zobowiązującej do ich zwrotu, co oznacza, że bez wydania wymaganej (koniecznej) decyzji kształtującej zobowiązanie do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, takie zobowiązanie nie jest "wymagalne". W szczególności, ze względu na "szczególnie uzasadnione okoliczności", o których mowa w art. 84 ust. 8 ustawy systemowej, lub "szczególne okoliczności", o których mowa w art. 138 ust. 6 ustawy emerytalnej, organ rentowy może, między innymi, odstąpić od żądania zwrotu należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części. Niewystarczające jest, zatem wydanie decyzji wstrzymującej wypłatę świadczeń nienależnych, ponieważ bez wydania koniecznej decyzji kształtującej zobowiązanie do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, która nie ma charakteru "ustalającego te należności", taki obowiązek nie powstaje. Oznacza to, że ustalenie wielkości wymierzonego obowiązku zwrotu nienależnie pobranych świadczeń następuje w konstytutywnej decyzji organu rentowego zobowiązującej do ich zwrotu.

Wydając zaskarżoną decyzję organ rentowy naruszył przepis art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej, zobowiązując wnioskodawcę do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż 3 lata, poprzedzający wstrzymanie wypłaty zawyżonego świadczenia H. K.. Okres 3 lat należy liczyć od daty wydania decyzji zobowiązującej do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń (vide uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2009 r., sygn. akt: I UZP 10/09, OSNP z 2010 r., nr 7-8, poz. 96 (LEX nr 522964) - z glosą I. Sierockiej, OSP z 2011 r., nr 7-8, poz. 88; podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 czerwca 2010 r., sygn. akt: II UK 66/10, Monitor Prawa Pracy z 2011 r., nr 1, str. 49-51; LEX nr 619642). Sprawę ostatecznie rozstrzygnął Sąd Najwyższy, który w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 16 maja 2012 r. (sygn. akt: III UZP 1/12, OSNP z 2012 r., nr 23-24, poz. 290; LEX nr 1148246) – w pełni aprobowanej przez Sąd Okręgowy w nin. sprawie orzekł, że trzyletni okres, za który organ rentowy może żądać zwrotu nienależnie pobranych świadczeń na podstawie art. 138 ust.4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych obejmuje okres do ostatniej wypłaty (pobrania) nienależnego świadczenia. A w niniejszej sprawie ostatnia wypłata H. K. nastąpiła w lutym 2014 r.. Odwołanie podlegało, więc uwzględnieniu w zakresie, w jakim dotyczyło nienależnie pobranych świadczeń za okres od 6.01.1997 r. do 28 lutego 2011 r..

Odwołanie jest również zasadne w części, w jakiej dotyczyło odsetek za opóźnienie w zapłacie (zwrocie) nienależnie pobranych świadczeń za okres od dnia 6 stycznia 1999 r. do dnia wydania decyzji, tj. do 26 marca 2014 r. - w kwocie (...). W pierwszej kolejności trzeba zauważyć, że nie ma żadnych podstaw do stosowania przepisów

prawa cywilnego (np. o bezpodstawnym wzbogaceniu czy o czynach niedozwolonych) do oceny wymagalności nienależnie pobranego świadczenia z ubezpieczeń społecznych. Określenia, od kiedy należą się odsetki od świadczeń z ubezpieczenia społecznego, także od świadczeń podlegających zwrotowi, należy poszukiwać w prawie ubezpieczeń społecznych, a nie w prawie cywilnym. Powyższe oznacza, że organ rentowy nie mógł skutecznie domagać się od wnioskodawcy zapłaty odsetek za okres wyżej wskazany. Żaden przepis prawa ubezpieczeń społecznych nie przewiduje możliwości domagania się przez organ rentowy odsetek za cały okres pobierania przez ubezpieczonego nienależnych świadczeń, zaś stosowanie w tym zakresie przepisów prawa cywilnego byłoby nietrafne. Co prawda przepis art. 84 ust.1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585, z późn. zm.) stanowi, że osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu, wraz z odsetkami, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego, z uwzględnieniem ust.11, niemniej jednak jak podkreśla się w piśmiennictwie, powyższa regulacja prawna oznacza - w przypadku nienależnie pobranych świadczeń - możliwość pobierania odsetek dopiero od dnia wydania i doręczenia decyzji organu rentowego zobowiązującej do zwrotu tych świadczeń. Odesłanie do prawa cywilnego w kwestii naliczania i ustalania odsetek oznacza, że organy ZUS naliczać powinny odsetki ustawowe zgodnie z treścią art. 359 § 2 kc od dnia doręczenia decyzji obligującej do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Skoro zaś zaskarżona decyzja została wydana w dniu 26 marca 2014 r., to znaczy, że organ rentowy w świetle cytowanych wyżej przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych mógł żądać odsetek dopiero od dnia doręczenia decyzji, czyli od dnia 28 marca 2014. Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że odwołanie wniesione podlegało uwzględnieniu w części dotyczącej wymienionych wyżej kwestii i Sąd, działając na podstawie przepisu art. 477⁽⁽¹⁴⁾⁾ § 2 kpc, uwzględnił w tej części odwołanie.

W pozostałym zakresie po myśli art. 477¹⁴ § 1 kpc odwołanie podlegało oddaleniu, jako bezzasadne. O kosztach Sąd orzekł po myśli art. 98 § 1 kpc.